

УКРАЇНА

(19) UA (11) 42431 (13) A

(51) 7 G01C5/00

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІОПИС
ДО ДЕКЛАРАЦІЙНОГО ПАТЕНТУ
НА ВИНАХІДвидається під
відповідальність
власника
патенту

(54) СПОСІБ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛОЖЕННЯ ТОЧОК НА ЗЕМНІЙ ПОВЕРХНІ

(21) 2001021169

(22) 19 02 2001

(24) 15 10 2001

(33) UA

(46) 15 10 2001, Бюл. № 9, 2001 р

(72) Третяк Корнелій Романович

(73) НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ "ЛЬВІВСЬКА
ПОЛІТЕХНІКА", UA(57) Спосіб визначення положення точок на земній
поверхні, який заключається у тому, що проводять
польове рекогносцирування місцевості, познача-
ють на місцевості точки геодезичної мережі, обчи-
слюють кількість сесій вимірів, розташовують од-

ночасно не менше трьох систем GPS послідовно у
визначених точках геодезичної мережі, проводять
виміри і визначають положення точок на земній
поверхні, який відрізняється тим, що після позна-
чення на місцевості точок геодезичної мережі
встановлюють у кожній з них одну систему GPS,
визначають нею приблизні координати точок ме-
режі, розраховують попередню точність положен-
ня точок, визначають інформативність кожного з
векторів вимірів, а також оптимальну схему вимірів
максимальної інформативності, формують сесії
вимірів і визначають оптимально необхідні сесії
вимірів

Винахід відноситься до геодезичних вимірів, а,
конкретно, до способів визначення положення то-
чок на земній поверхні

Відомий спосіб визначення положення точок
на земній поверхні заключається у тому, що про-
водять польове рекогносцирування місцевості, по-
значають на місцевості точки геодезичної мережі,
обчислюють кількість сесій вимірів, розташовують
одночасно не менше трьох систем GPS послідов-
но у визначених точках геодезичної мережі, про-
водять виміри і визначають положення точок на
земній поверхні (Б. Гофманн-Велленгоф, Г. Ліхтен-
еггер, Д. Коллінз. Глобальна система визначення
місцеположення (GPS) – К. Наукова думка, 1996
- С. 171-196)

Але відсутність оптимізації вимірів у згаданому
способі обумовлює надмірну кількість сесій вимі-
рів, внаслідок чого спосіб не дозволяє досягти ма-
ксимальної точності визначення положення точок
земної поверхні. Надмірна кількість сесій вимірів
побільшує час проведення вимірів

В основу винаходу поставлене завдання вдос-
коналити спосіб визначення положення точок на
земній поверхні, в якому визначення інформати-
вності кожного з векторів вимірів і формування оп-
тимально необхідної сесії вимірів, дає можливість
оптимізувати схему вимірів, що дозволило б під-
вищити точність визначення положення точок і
скоротити час вимірів

Поставлене завдання вирішують тим, що у
способі визначення положення точок на земній по-
верхні, який заключається у тому, що проводять
польове рекогносцирування місцевості, позначають

на місцевості точки геодезичної мережі, обчислю-
ють кількість секцій вимірів, розташовують одно-
часно не менше трьох систем GPS послідовно у
визначених точках геодезичної мережі, проводять
виміри і визначають положення точок на земній
поверхні, згідно з винаходом, після позначення на
місцевості точок геодезичної мережі встановлю-
ють у кожній з них одну систему GPS, визначають
приблизні координати точок мережі, розраховують
попередню точність положення точок, визначають
інформативність кожного з векторів вимірів, а та-
кож оптимальну схему вимірів максимальної інфо-
рмативності, формують сесії вимірів і визначають
оптимально необхідні сесії вимірів

Визначення інформативності кожного з векто-
рів вимірів, а також оптимальної схеми вимірів ма-
ксимальної інформативності дає можливість сфо-
рмувати оптимально необхідні сесії вимірів, що
дозволяє зменшити час і витрати коштів на прове-
дження вимірів, а також підвищити їх точність. При
цьому витрати коштів на проведення вимірів порі-
вняно з відомим способом зменшуються на
10-20%, а точність вимірів підвищується на 5-10%

Спосіб визначення положення точок на земній
поверхні здійснюють таким чином. Проводять по-
льове рекогносцирування місцевості. Для цього ви-
їжджають на місце майбутньої мережі. Якщо це
новостворювана мережа, намічають місця розта-
шування її точок, причому видимість між точками
має бути більшою від 20° для безперешкодного
поля зору. Вибрані точки мережі позначають спе-
ціальними реперами. Положення точок наносять
на карти з метою легкого знаходження їх у майбу-

(19) UA (11) 42431 (13) A

тньому. Якщо це існуюча мережа, координати якої втрачені, точки її не вимагають закріплення. Встановлюють у кожній точці геодезичної мережі одну систему GPS згідно з інструкціями до установлення системи GPS на точці. Визначають нею приблизні, наприклад, з точністю до 100 м, координат точок мережі.

Після опрацювання вихідних даних, розраховують попередню точність положення точок. Для цього складають матрицю рівнянь поправок усіх можливих векторів A . Повне рівняння поправок має такий вид:

$$-\xi_i - \eta_i - \zeta_i + \xi_j + \eta_j + \zeta_j = v_{i,j}, \quad (1)$$

де $\xi_i, \eta_i, \zeta_i, \xi_j, \eta_j, \zeta_j$ - поправки у відповідні координати точок i та j , між якими вимірюється вектор, $v_{i,j}$ - вільний член (при моделюванні мереж у матрицю A він не входить).

Матриця ваг вимірів формується з регресійних рівнянь точності визначення компонент векторів, які входять у вихідні дані. Вага вектора визначається зі співвідношення

$$p_{i,j} = \frac{\mu^2}{m_{i,j}^2} = \frac{\mu^2}{f(L, \Delta t)}, \quad (2)$$

де μ - середня квадратична похибка одиниці ваги (як правило, середня квадратична похибка виміру вектора завдовжки 1 км), L - довжина вектора, Δt - тривалість вимірювання вектора, f - регресійна функція. Матриця ваг вимірів має діагональний вигляд, недиагональні елементи дорівнюють нулю. Далі знаходять коваріаційну матрицю всіх можливих векторів

$$K = \mu \sqrt{(A^T P A)^{-1}} \quad (3)$$

Середня квадратична похибка визначення координат точки обчислюється з виразу

$$m_i = \sqrt{K_{i,i} + K_{i,i+k-1} + K_{i,i+2(k-1)}}, \quad (4)$$

де k - кількість точок у мережі. В залежності (4) використовується індекс $k-1$, оскільки перша точка мережі приймається за вихідну. Знаходять максимальну похибку визначення координат точок мережі

$$m_{\max} = \max(m_i), i=1, k-1 \quad (5)$$

Далі визначають інформативність кожного вектора вимірів. Для цього тимчасово вага цього вектора прирівнюється до нуля і повторюється процедура обчислень за формулами (3-5). У результаті за виразом (5) визначається $m_{\max_i}$. Інформативність i -го вектора становитиме

$$\Delta F_i = m_{\max_i} - m_{\max} \quad (6)$$

Так послідовно для всіх векторів визначається їхня інформативність, яка заноситься до масиву інформативності вимірів. В процесі визначення інформативності значення ваги попереднього вектора відновлюється.

Наступний етап - визначення оптимальної схеми вимірів максимальної інформативності, тобто, вилучення максимальної кількості вимірів мініма-

льної інформативності. Для цього масив вимірів сортується в порядку зростання інформативності і з моделі мережі послідовно вилучаються виміри в порядку зростання їх інформативності. Процес завершується, коли

$$m_{\max_i} \geq m_{\text{доп}}, \quad (7)$$

де $m_{\text{доп}}$ - допустима похибка визначення координат точки, задана в вихідних даних. Якщо $m_{\max_i} > m_{\text{доп}}$, то останній вектор повертається в оптимальну модель мережі.

Таку технологію вилучення вимірів відносять до спрощеного алгоритму. При застосуванні цієї методики кінцева модель мережі може бути квазі-оптимальною. Це пояснюється тим, що під час чергового вилучення виміру з модельної мережі інформативність вимірів повільно змінюється і відповідно змінюється почерговість вимірів у порядку зростання інформативності. У спрощеному алгоритмі ця почерговість з першого етапу приймається незмінною. У точному алгоритмі почерговість вимірів визначається після вилучення кожного виміру з модельної мережі. Точний алгоритм дає строга оптимальний результат, але потребує значно більшого об'єму обчислень. Для великих мереж порядку 100 і більше точок його застосування вимагає особливо потужної обчислювальної техніки.

Для цього послідовно визначаються точки, які входять до окремих сесій, тобто формують сесії вимірів. Визначення точок спостережень у кожній сесії виконується за принципом максимальної ефективності сесії. Ефективність сесії E (коефіцієнт E) визначається зі співвідношення

$$E = \frac{q}{n} = \frac{2 * q}{m(m-1)}, \quad (8)$$

де n - кількість усіх можливих векторів в окремій сесії, m - кількість приймачів, яка одночасно застосовується в сесії, q - кількість спільних векторів, які входять у сесію і в оптимальну модель мережі. Максимальне значення ефективності сесії E відповідає мінімальній кількості векторів, які можуть бути визначені з даної сесії, але які не входять до оптимальної моделі вимірів, тобто це сукупність малоінформативних вимірів, що вилучені з моделі вимірів. Коефіцієнт E визначається для всіх можливих сесій, утворених з усіх можливих комбінацій точок мережі. З ряду всіх можливих сесій визначається сесія з мінімальним коефіцієнтом E . Ця сесія заноситься в ряд послідовних сесій, а вектори, які до неї входять, вилучаються з оптимальної моделі вимірів. Аналогічно визначається кожна наступна сесія. У зв'язку з вилученням векторів з оптимальної моделі, коефіцієнти E на кожному етапі для одних і тих же сесій можуть змінювати свої значення. Процес формування ряду послідовних сесій завершується після вилучення всіх векторів з оптимальної моделі.

За допомогою коефіцієнта E для будь-якої конкретної мережі можна дібрати оптимальну кількість приймачів, які одночасно використовуються в сесії. Чим більше співвідношення між кількістю вимірів в оптимальній моделі вимірів і кількістю всіх можливих вимірів, тим ефективніше використання

більшій кількості приймачів. Оскільки в ряді послідовних сесій значення коефіцієнта E для кожної наступної сесії зменшується, то можна визначити сесію, на якій кількість приймачів доцільно зменшити.

Наступний етап оптимізації полягає в мінімізації ряду послідовних сесій. Необхідно врахувати, що з ряду послідовних сесій можна визначити вектори, які незалежно від нас підпадають під вимірювання, і які не входять до оптимальної моделі вимірів. Разом з вимірами оптимальної моделі ці виміри утворюють реальну модель мережі. Вони вносять певну інформативність у кінцевий варіант мережі, але ця інформативність не враховується в оптимальній моделі мережі. Відповідно інформативність цих вимірів може замінити сумарну інформативність кінцевих сесій. В такому випадку їх можна вилучити з ряду послідовних сесій. Для цього вводиться поняття інформативності сесії, яке можна зобразити таким виразом

$$\Delta S = \sum_{i=1}^q \Delta F_i + \sum_{j=1}^{n-q} \Delta F_j = \Delta S_1 + \Delta S_2, \quad (9)$$

де $\Delta S_1 = \sum_{i=1}^q \Delta F_i$ - сумарна інформативність спільних векторів, які входять до сесії та до оптимальної моделі мережі,

$$\Delta S_2 = \sum_{j=1}^{n-q} \Delta F_j - \text{сумарна інформативність векторів}$$

які можуть бути визначені з сесії і які не входять до оптимальної моделі мережі.

Похибка визначення координат найслабшої точки в оптимальній моделі мережі

$$m_{\max} = \mathcal{R}(\sum_{i=1}^g \Delta S_{i,1}) \quad (10)$$

де $\mathcal{R}$ - неявна функція залежності $m_{\max}$ від сумарної інформативності вимірів у оптимальній моделі мережі $\sum_{i=1}^g \Delta S_{i,1}$, g - кількість сесій в ряді послідовних сесій. Реальне значення $m_{\max}$ після виконання вимірів згідно ряду послідовних сесій буде рівне

$$m_{\text{реал}} = \mathcal{R}(\sum_{i=1}^r (\Delta S_{1,i} + \Delta S_{2,i})) \quad (11)$$

Враховуючи залежність (1) і те, що $m_{\text{реал}} \leq m_{\max}$, то різниця $m_{\text{реал}} - m_{\text{доп}}$ згідно з (7, 10, 11) викликана неврахуванням $\sum_{j=1}^{n-q} \Delta S_{2,j}$ - сумарної інформативності вимірів, які входять у ряд послідовних сесій і не входять до оптимальної моделі мережі. Ця додаткова (зайва) інформативність може бути компенсована інформативністю останніх сесій вимірів, інформативність яких найнижча в ряді послідовних сесій. Для можливого вилучення цих сесій з ряду послідовних сесій визначаємо з ряду послідовних

сесій реальну модель мережі та за залежностями (2-5) знаходимо $m_{\text{реал}}$. Виміри, які можуть бути визначені з останньої сесії, вилучаються з реальної моделі. За цією моделлю знаходиться нове значення $m_{\text{реал}}$. Зворотний процес вилучення сесій з ряду послідовних сесій завершується, коли $m_{\text{реал}} \geq m_{\text{доп}}$. Якщо $m_{\text{реал}} > m_{\text{доп}}$, то остання вилучена сесія повертається в ряд послідовних сесій, тобто визначають оптимально необхідні сесії вимірів. Остаточна реальна модель вимірів приймається за оптимальну модель вимірів, а скорочений ряд послідовних сесій за остаточний ряд сесій.

Розташовують одночасно мінімум три системи GPS послідовно у визначених точках мережі. Точки, у яких потрібно розташовувати системи GPS, визначені при формуванні оптимально необхідних сесій вимірів. Проводять виміри згідно інструкцій. Наприклад, центрують антени приймачів над точками мережі, які закріплені реперами, калібрують приймачі і т.д. Одержані результати вимірів заносять у комп'ютер і згідно програми визначають положення точок на земній поверхні.

Для підтвердження переваг даного способу проведено порівняння технічної ефективності та точності існуючого і даних способів. Розрахунок кількості сесій та точності визначення координат точок виконано для геодезичної мережі, що складається з 22 точок. Використовують три GPS-приймачі. Результати розрахунку кількості сесій для проведення вимірів існуючим способом наведено у табл. 1.

Для реалізації вимірів у мережі необхідно 15 сесій вимірів. При виконанні оцінки точності визначення координат точок мережі відомим способом точку № 1 взято за вихідну, а точність вимірювання векторів в залежності від довжини визначають за допомогою рівняння

$$m = 5 \text{ мм} + 1 \text{ ppm} \quad (12)$$

Результати розрахунків наведені у табл. 2.

З максимальною помилкою, яка дорівнює 7,181 мм, визначено положення точки № 5.

Далі наведено розрахунки оптимально необхідних сесій вимірів та точності визначення координат точок тієї ж геодезичної мережі з 22 точок, але даним способом.

Кількість оптимально необхідних сесій вимірів, згідно даного способу, наведено у табл. 3.

З метою коректної постановки завдання у програму визначення оптимально необхідних сесій було поставлено додаткове обмеження на точність визначення координат точок не більше 7,2 мм, тобто точність даного способу має бути не гіршою від існуючого. Згідно з табл. 3 для реалізації вимірів у мережі запропоновано 12 сесій. Результати оцінки точності визначення координат точок мережі запропонованим способом згідно схеми вимірів табл. 3 наведено у табл. 4.

З максимальною похибкою, яка дорівнює 6,182 мм, визначено положення точки № 15. Порівняння табл. 1 і табл. 3 свідчить, що для реалізації вимірів однієї і тієї ж мережі з 22 точок існуючим способом необхідно 15 сесій, а даним - 12 сесій. Тобто, схема вимірів даним способом є на 20% економнішою від існуючого.

Порівняння табл. 2 і табл. 4 свідчить, що точність вимірів даним способом на 15% краща від

існуючого. Максимальна помилка визначення координат даним способом 6,182 мм (точка 15), а існуючим 7,181 мм (точка 5).

Із зростанням кількості точок в мережі і підвищенням вимог до точності визначення координат точок мережі ефективність способу зростає.

Таблиця 1

№ сесії	Приймач А	Приймач В	Приймач С
1	19	20	21
2	19	1	2
3	3	10	2
4	11	10	12
5	1	13	12
6	21	13	14
7	15	10	14
8	3	4	5
9	6	7	5
10	9	7	8
11	9	10	15
12	16	17	15
13	22	17	18
14	22	20	18
15	8	7	18

Таблиця 2

№ точки	m (мм)	№ точки	m (мм)	№ точки	m (мм)
1	4,218	8	5,611	15	6,833
2	5,540	9	4,405	16	5,773
3	6,899	10	6,035	17	5,497
4	6,243	11	4,435	18	4,244
5	7,181	12	4,153	19	5,124
6	5,734	13	4,913	20	4,832
7	6,108	14	5,068	21	5,858

Таблиця 3

№ сесії	Приймач А	Приймач В	Приймач С
1	1	3	6
2	1	2	4
3	1	6	18
4	1	7	8
5	1	9	13
6	1	14	15
7	1	17	22
8	1	19	21
9	4	5	6
10	6	10	11
11	6	12	16
12	6	17	20

Таблиця 4

№ точки	m (мм)	№ точки	m (мм)	№ точки	m (мм)
1	4,714	8	5,031	15	6,182
2	4,502	9	5,861	16	3,862
3	4,105	10	6,182	17	4,876
4	5,171	11	5,861	18	5,031
5	3,006	12	5,402	19	5,436
6	5,031	13	5,031	20	5,402
7	5,402	14	5,402	21	5,072

ДП "Український інститут промислової власності" (Укрпатент)
Україна, 01133, Київ-133, бульв. Лесі Українки, 26
(044) 295-81-42, 295-61-97

Підписано до друку _____ 2002 р. Формат 60х84 1/8
Обсяг _____ обл.-вид арк. Тираж 50 прим. Зам. _____

УкрІНТЕІ, 03680, Київ-39 МСП, вул. Горького, 180
(044) 268-25-22
